

Könyvszemle

OSZTOVITS ANDRÁS (szerk.): *A Polgári törvénykönyvről szóló 1959. évi IV. törvény magyarázata*. Opten Kft., Budapest, 2011. 2418 o.

Nemzetközi összehasonlításban a magyar kommentár irodalom meglehetősen szerénynek tekinthető. Különösen igaz ez a civilisztikára. A rendszerváltást követő húsz évben gyakorlatilag csak két - nyomtatásban megjelent - Ptk. kommentár került fogalomba (a HVG ORAC Kiadó ún. cserélhető lapos magyarázata, melyet Petrik Ferenc szerkesztett, valamint a KJK/Complex Ptk. magyarázata, melynek szerkesztője Gellért György).¹

Mindez a korábbi magyar civilisztikai hagyományokat tekintve talán meglepőnek is tűnik. Elegendő csak a Fodor Ármin által szerkesztett, 1905-ben megjelent, *Magyar Magánjogra*, illetve a Szladits Károly által szerkesztett - és teljes terjedelmében 1941-ben megjelent - *Magyar Magánjogra* utalni. Ez a két kötet a mai napig jól használható, számos kérdést sokkal részletesebben tárgyal, mint az újabb kommentárok. Érdemes azonban megemlíteni az Eörsi Gyula és Gellért György által közösen szerkesztett kétkötetes Ptk. magyarázatot is, amely 1981-ben jelent meg. Eltekintve az időközben hatályon kívül helyezett részekről, ez a kommentár is nagyon jól használható még napjainkban is.

Önmagában tehát örvendetes esemény, ha a magyar magánjogi irodalom egy újabb kommentárral gyarapodik. Az pedig különösen értékes tehet egy ilyen munkát, ha a jogtudomány mellett a joggyakorlat számára is jól alkalmazható.

Egy ilyen - többszörösen is hasznosítható - kötet az Osztovits András kúriai bíró által szerkesztett Ptk. Magyarázat. Ez a kétkötetes, több mint kétezer oldalas *Kommentár* összesen húsz szerző alkotása.

Azért is figyelemre méltó ez a munka, mert a szerzők kivétel nélkül a polgári jogot művelők fiatalabb generációjához tartoznak. Olyan fiatal egyetemi oktatókról van szó, akik valamilyen formában a gyakorlattal is kapcsolatban állnak, közülük többen ügyvédként is tevékenykednek (így például Baross Gergely, Bán Dániel, Boóc Ádám, Fuglinszky Ádám, Nemessányi Zoltán, Sándor István). A szerzők emellett szinte kivétel nélkül oktatják is a magánjogot valamelyik hazai egyetem jogi fakultásán. A legtöbb szerző mögött komoly publikációs tevékenység is áll, a *Ptk. Kommentárban* írt részekhez kapcsolódóan számos esetben jelentettek már meg rész-publikációkat. Ez az új kiadvány lehetőséget nyújtott számukra arra, hogy más aspektusból szintetizálják korábbi jogirodalmi munkásságuk eredményeit.

Joggal merül fel a kérdés, hogy van-e értelme 2011-ben egy olyan magyarázatot megjelentetni, amely nem az új, hanem még a régi - jelenleg hatályos - kódexhez kapcsolódik. Az új Ptk. tervezete ugyanis már a KIM honlapján elérhető, a tervek szerint nyár elején a Kormány elé kerül és az őszi ülészakon várhatóan el is fogadja az

Országgyűlés. Mindez azonban korántsem jelenti azt, hogy a hatályos Ptk.-ra még több éven keresztül ne lenne szükség. Kétségtelen ugyanis, hogy szerződések és egyéb jogviszonyok tömegeire még évek múlva is az 1959. évi IV. törvény rendelkezéseit kell majd alkalmazni. Különösen igaz ez a tartós jogviszonyok esetében (például egy 20-30 éves futamidejű bankhitelszerződésnél). Még az új Ptk. árnyékában is van tehát létjogosultsága egy olyan Magyaráztatnak, amely a hatályos kódex rendelkezéseit elemzi.

Még inkább erősíti ennek a munkának a gyakorlati alkalmazhatóságát, hogy terjedelmét tekintve is egy nagyon alaposan kidolgozott munka. Mindenképp a kiadó bátorságát dicséri, hogy nem szabott terjedelmi korlátot a szerzőknek. Ez tükröződik abban, hogy a két kötet együttes terjedelme meghaladja a 2400 oldalt.

Önmagában természetesen nemcsak a terjedelem számít. Aki azonban kézbe veszi ezt az új kiadványt, rögtön meggyőződhet arról, hogy ennek a munkának nemcsak a terjedelme, de a szakmai színvonala is megfelel a kommentár műfajtól elvárható szintnek.

Bátran ajánljuk tehát ezt a *Ptk. Magyarázatot* az olvasónak, bízva abban, hogy elégedett lesz a szerzők által nyújtott teljesítménnyel.

Bodzási Balázs

*

GÁRDOS-OROSZ FRUZZSINA: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban*. Dialóg Campus, Budapest-Pécs, 2011. 215 o.

2011-ben jelent meg a pécsi Dialóg Campus kiadó gondozásában Gárdos-Orosz Fruzsina *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban* című monográfiája.² A szerző a Magyar Tudományos Akadémia Társadalomkutató Központ Jogtudományi Intézetének tudományos kutatója. A könyv alapját a szerző PhD disszertációja képezi, mely 2011-ben került megvédésre az ELTE Állam- és Jogtudományi Karán.

Gárdos-Orosz Fruzsina könyvében az alapvető emberi jogok horizontális hatályával foglalkozik. Figyelemmel arra, hogy a mű választott kutatási területemet, a magánjogot is érinti, így e rövid könyvismertetésben alapvetően a mű magánjogi részével kívánok foglalkozni.

A könyv öt szerkezeti egységre osztható fel. A bevezetést követően a horizontális hatály megjelenése és modelljei kerülnek bemutatásra, ezt követően a szerző a horizontális hatály Magyarországon problémájával foglalkozik, majd a horizontális hatály kérdéskörét elemzi az Európai Unióban. A könyv utolsó fejezete konklúziókat tartalmaz. A monográfiát részletes, külföldi és magyar szakirodalmat bőséggel felvonultató bibliográfia, illetve a

¹ Ezt egészítette ki utóbb a Magyar Hivatalos Közlönykiadó által megjelentetett Ptk. Kommentár.

² GÁRDOS - OROSZ F.: *Alkotmányos polgári jog? Az alapvető jogok alkalmazása a magánjogi jogvitákban*. Budapest - Pécs, Dialóg Campus, 2011. 215 o.

munkában feldolgozott jogesetek keresését jelentős mértékben megkönnyítő jogesetjegyzék zárja.

Gustav Radbruch szerint a magánjog nem más, mint *Herzkammer allen Rechts*, vagyis minden jogok szívkamrája. A hazai Alkotmánybíróság több, mint húsz eszterdős, és más államok hosszabb időre visszamutató joggyakorlata is egyértelműen bizonyítja azt, hogy a magánjog és az alkotmányjog között szoros kölcsönhatás áll fenn.

A szerző művében az alapvető emberi jogok alanyi oldalának vizsgálatával foglalkozik, és már a dolgozat bevezetésében kifejti, hogy az elmúlt évtizedekben az alkotmányjog és felfogásának változásai oda vezettek, hogy megjelent annak az igénye, hogy az alkotmányban foglalt egyes alapvető emberi jogokat az állam a magánjogi jogviszonyokban is érvényesítse.

Ennek lényegét a szerző a horizontális hatály vonatkozásában annak felismerésében látja, hogy megjelent ama követelmény, hogy e jogok ne csupán az állam és az egyén viszonyában, hanem magánszemélyek közötti viszonyban is érvényesüljenek.

A monográfia - magánjogi szempontból - e harmadik személyi hatály (a német szakirodalomban: *Drittwirkung*) elemzésére tesz kísérletet. A szerző a témához a hazai és a külföldi szakirodalom alapos feldolgozását követően közelít, jelentős hangsúlyt fektetve azokra a jogesetekre, melyek a harmadik személyi hatály egyes problematikus részeit érintik.

A problémakör megértése természetesen elválaszthatatlan a magánjog közjogiasodásának folyamatától, melynek a szerző tömör és korszerű áttekintését adja.

A könyv részletesen foglalkozik a német joggyakorlatban híressé vált *Bürgerschaft*-esettel. Magánjogi szempontból különösen jelentős annak áttekintése, hogy az alapjogok horizontális hatálya a magánjognak e hosszú múltira visszamutató, a római jog által ismert személyi biztosítékában, a kezességben miképpen jelentkezik.

A munkának a magyar magánjoggal kapcsolatos különleges aktualitását az adja, hogy a szerző kutatási témája tekintetében kimerítően foglalkozik az új Polgári Törvénykönyvnek a mű készítésekor ismert tervezetével. A horizontális hatály vonatkozásában a szerző leszögezi, hogy a horizontális hatály kérdése a magánjogi jogviszonyokban Magyarországon elsősorban a szerződési szabadság és a személyhez fűződő jogok körében értelmezhető.

A szerző újszerű megközelítésben vizsgálja a magyar magánjog irodalmában az alanyi jogok horizontális hatályával is összefüggő Vékás Lajos - Lábady Tamás polémiát. Vékás Lajos akadémikus álláspontját a szerző akként foglalja össze, hogy a magánjogi jogviszonyok szereplői az alapvető emberi jogoknak nem közvetlen címzettjei. Az alkotmányban foglalt alapjogok és alkotmányos jogok a magánjog normáin keresztül hatnak. Az alapvető emberi jogok címzettjei az állami szervek, mindenekelőtt a törvényhozó hatalom, és a bíróságok.

Lábady Tamás véleményét oly módon összegzi, hogy az új Ptk. kodifikációja során alapvető tézisként kell kimondani azt, hogy az Alkotmányban foglalt jogoknak közvetlen hatálya van, azok ugyanúgy jogalapját képezik a polgári jogi ítélkezésnek, mint bármelyik másik jogszabály. A szerző Lábady érveléseként előadja, hogy az Alkotmánybíróság egyértelműen állást foglal a horizontális hatály kérdésében, mégpedig a közvetlen hatály javára.

Nagyon lényeges a szerző ama meglátása, mely szerint az Alkotmánybíróság szerepét ebben a kérdésben nem tekinti ennyire egyértelműnek.

Megítélésem szerint a magyar jogirodalom Gárdos-Orosz Fruzsina munkájával jelentős mértékben gazdagodott, s a könyv nem csupán a közjogászok, hanem a magánjogászok érdeklődésére is számot tarthat. A könyvben elemzett jogesetek, illetve levont következtetések pedig az Alaptörvénnyel, illetve az elfogadásra kerülő új Polgári Törvénykönyvvel összefüggő jogalkalmazás során is igen jelentős segítséget nyújthatnak.

Boóc Ádám

*

KELEMEN LÁSZLÓ: *Miként vélekedünk a jogról?* Line Design Kiadó, Budapest, 2010. 215 o.

Az érdekes szociálpszichológiai kutatáson alapuló munka, már témaválasztásában is rendkívül értékes és aktuális. A mű izgalmas kérdéseket, problémákat vet fel és jár körül. A téma megközelítése interdiszciplináris, "két tudományág, a jog és a pszichológia határán mozog." A kutatás elméleti háttere a szociális reprezentációk jelentését és funkcióit, az erre vonatkozó kutatásokat, - az igazságos világba vetett hit és a rendszerigazolás elmélete kérdéskörén túl -, a bűnelkövetés okait és a büntetés céljait, az erre vonatkozó elméleteket foglalja össze. Elemzi a sértett/áldozat fogalmát, szerepét, illetve összegzi a sértetté válásra és a bűnözéstől való félelemre vonatkozó főbb elméleteket és kutatásokat. A szerző, a szankciórendszert tárgyalva, felveti a halálbüntetés indokoltsága kérdéseit is. A módszertani fejezet a kutatás kérdőívét és a mintát ismerteti, majd a kutatási adatokat tárja elénk és elemzi, végül pedig összefoglalja a főbb kutatási eredményeket. A kötet további oldalai bőséges, rendkívül informatív és jól szerkesztett mellékleteket tartalmaznak.

A gazdag kutatási anyag birtokában, éppen a bőség zavara miatt, a szerzőnek nem volt egyszerű dolga. Sikerült azonban megfelelő egyensúlyt kialakítani a gyorsaság és az elmélyültség követelményei között, akként, hogy nem ambicionálja az összes adat azonnali értékelését. A kiválasztott témaköröket, adatokat azonban maradéktalanul és lényegre törően elemzi. Maga is utal arra a tényre, hogy az "adattenger" feldolgozásának csábító lehetőségei közül a legaktuálisabb kérdések kifejtése helyezi a hangsúlyt, az adatok minél szélesebb keretek között zajló elemzésének igényével (9. o.). A szerző a későbbiek során minden bizonnyal foglalkozik majd a rendkívül gazdag és nagy lehetőségeket rejtő adatok további értékelésével, illetve a kutatás során szerzett tapasztalatok felhasználásával.

A szerző a bevezetőben ismerteti a kutatás célját és áttekinti a kutatás elméleti hátterét. Utóbbi körben a szociális reprezentációk jelentése, funkciói és az erre vonatkozó főbb kutatások témakörét emelném ki. Ezt követően, a szerző az igazságosság, az igazságos világba vetett hit, illetve a rendszerigazolás és rendszerkritika fogalmait járja körül és gazdagítja az empirikus kutatások eredményeivel. Az általános kérdéseket követően, a gondolatlati ív a bűnügyi tudományok területére viszi át az olvasót, ahol a bűnözés okai, a büntetés céljai, a főbb büntetési elméletek áttekintését adja. Kitér a sértett-áldozat fogalmára, szerepére, a bűnözéstől való félelemre, az áldozattá válásra, a kriminálstatistika adataira és az ezzel kapcsolatos empirikus kutatások eredményeire. Tömören, rendkívül hitelesen és korrekten hivatkozik

saját kutatásain túl, más szerzőknek, a témával kapcsolatos kutatási anyagaira és eredményeire. A kötet anyaga hivatkozik a szerzőnek egy korábbi, a 2007. évi, jelentős kutatására is, amely tartalmi és módszertani szempontból egyaránt fontos előrelépést jelentett a jelenlegi kutatás megalapozásában. A jelenlegi munka alapjául szolgáló, 2010. évben lezajlott kutatás mintavétele azonban gazdagabb, a szerző korábbi kutatásánál szélesebb merítést alkalmazott. Az 1100 főre kiterjedő kutatásban két minta: egy ezer főből álló, országos, reprezentatív minta és egy 100 fős, jogi végzettségű személyekből álló minta is szerepelt. A két minta összehasonlító jellemzését a kutatás szocio-demográfiai, a társadalom aktuális problémái iránti érdeklődés, illetve pártpreferencia alapján is elvégezte. A szerző a függő változók alapelosztásait és különbségeit, valamint a függő változók többdimenziós összefüggéseit is vizsgálta mindkét mintában.

A kutatás annak feltárását célozta, hogy a mai magyar társadalom hogyan vélekedik bizonyos kérdésekről. A kérdőív jogi és pszichológiai kérdésköröket tartalmazott. Az izgalmas anyag választ ad néhány különösen izgalmas és aktuális kérdésre. Ilyen például a szankciórendszer szigorítása és a bűnözés csökkenése közötti viszony; az ún. megélhetési bűnözés illetve a munkanélküliség csökkentése, a szociális juttatások emelése révén, stb. Nem kétséges, hogy e jogpolitikai kérdések a gazdasági válság által kiélezett helyzetben, a társadalmi érzékenység fokozódása valamint a tűrőképeség csökkenésének fényében, most különösen aktuálisak, fontos témakörök, természetesen megoldandó problémák. Éppen ezért tartom kitűnő döntésnek, hogy a szerző e kiemelt jelentőségű kérdések közül, többet is felvett szociálpszichológiai kutatásának tárgykörébe.

A jogi kérdések sorában szerepelnek a jogalkotás és jogalkalmazás egyes problémái, illetve az igazságszolgáltatás alapvető elveinek érvényesülése. A kutatás emellett foglalkozik a bűnöző magatartás okaival és megelőzésével is. A kérdőív beható ismerete nélkül, kizárólag a könyv tartalomjegyzékének tanulmányozása alapján, számomra még bónusz kérdéskörnek tűnt a hazai szankciórendszerben jelenleg már nem szereplő halálbüntetés indokoltságának a vizsgálata. A munka tanulmányozása során azonban be kellett látnom, hogy a kérdőív logikájához e téma valóban illeszkedik.

Különösen dicséretesnek tartom, hogy a kutatás nemek szerinti bontásban is tartalmaz adatokat.³ Nem találok indokát azonban, hogy az abortusz tiltásával kapcsolatos kérdéseknél miért nincs ilyen bontás,⁴ míg pl. a kábítószeresek közül, az enyhe drogok legalizálására vonatkozó kérdéskörnél viszont szerepel.⁵ Ez azért is szembetűnő, mert evidens, hogy az abortusz kérdése nyilvánvalóan sokkal inkább érinti a nőket, mint a férfiakat. A kutatás adatai szerint, az abortusz tilalmának lehetőségével egyébként a válaszadók többsége nem ért egyet. Az életkori megoszlásnál látható, hogy az abortusz tilalma lehetőségének a felvetésével a válaszadók legfia-

talabb (18-19 évesek) korcsoportja 94%-ban, míg a legidősebb (70-79 évesek) korcsoportban 57%-ban nem ért egyet. Az iskolázottsági szint szerinti bontásban, a magasabb iskolai végzettségűek jóval nagyobb arányban ellenzik az abortuszt, mint az alacsonyabb iskolai végzettségűek (86-53%-os a két szélsőérték).

A kérdőívek alapján, a szankciórendszer szigorítása irányába mutató válaszok lényegében már valamennyire megelőlegezik a halálbüntetés teoretikus visszaállításával kapcsolatos attitűdöt is. Ez a kutatás alapján azonban markánsabb, mint ahogyan arra magam számítottam. Mindkét mintában (a budapesti, illetve a diplomás minta kivételével) ugyanis a halálbüntetés visszaállítását preferáló nézet abszolút többsége mutatható ki. A kutatás ezzel kapcsolatban bősz adatokat tartalmaz. Kiemelést érdemel, hogy a szerző, e téma elméleti bevezetőjében, a halálbüntetés indokoltságával illetve annak hiányával kapcsolatos érveket, az emberi jogi vonatkozásokat, a bírói tévedés lehetőségével és más kérdésekkel kapcsolatos nézeteket is lényegre törően elemzi, összegzi.

A szerző fentiekben ismertetett kutatásának adatai, eredményei értékesek és innovatívak. Az adatok legérdekesebb és legaktuálisabb vonulatainak feltárásán alapuló kötetet, amely a (büntető)jogról való vélekedésünk lényegét, tartalmi jellemzőit igyekezett feltárni, feltérképezni, jelentős tudományos értéket képvisel.

Fehér Lenke

*

LÓRÁNT CSINK - BALÁZS SCHANDA - ANDRÁS ZS. VARGA (ed.): *The Basic Law of Hungary*. Clarus Press-National Institute of Public Administration, Dublin, 2012. 350 o.

Hazánk új alkotmányát az intenzív belpolitikai és jogi viták már elfogadása előtt a nemzetközi érdeklődés fénykörébe állították. A jelentős külföldi érdeklődés⁶ pedig számos hazai szerzőt inspirálhatott az elmúlt hónapokban arra, hogy az új alkotmánnyal kapcsolatos nézeteiket a nagy nyugati nyelveken is megjelentessék. E folyamat egyik első, de minden bizonnyal nem utolsó eleme a fenti, Írországból megjelent kötet.

Tizennyolc szerző munkája a kötet – Balogh Zsolt, Christián László, Cserny Ákos, Csink Lóránt, Fröhlich Johanna, Gerencsér Balázs Szabolcs, Hajas Barnabás, Halász Zsolt, Horkay Hörcher Ferenc, Jakab András, Kis Norbert, Molnár Miklós, Orbán Endre, Patyi András, Schanda Balázs, Smuk Péter, Trócsányi László és Varga Zs. András - és többségük valamilyen, szorosabb vagy lazább szálon kötődik a Pázmány Péter Katolikus Egyetem jogi karának alkotmányjogi tanszékéhez. A tudományos pozíciók vonatkozásában is széleskörű szerzői kört fog össze a kötet, a szerzők között már elismert, illetve karrierjükét még csak most kezdő kutatókkal is találkozhatunk. Nem tűnik túlzásnak az a megállapítás, hogy e kötetben egy konzervatív műhely elemzését találhatjuk az új alkotmányról, és ez önmagában is érdekessé teszi a kötetet, hiszen eddig ez a megközelítés kevésbé exponálta magát a szakadatlanul zajló tudományos vitákban.

A kötet felépítése az új alkotmány szerkezetét követi, a szerkesztők csak kisebb pontokon tértek el ettől; beil-

³ A nők aránya a reprezentatív mintában 53, míg a jogász mintában 59% volt (72. o.). Az egyes kérdések taglalásánál több helyen is szerepel a nemek közötti megoszlás. Így pl. a szociális támogatások növelése és a bűnözés mértéke csökkentésének kapcsolatáról (a szociális támogatások növelése a mintában szereplő nők 39%-a, míg a mintában szereplő férfiak 31%-a szerint csökkentenék a bűnözést) (108-109).

⁴ A szerző által közreadott ábrák alapján, életkorral és iskolai végzettséggel kapcsolatos bontásban ismerjük meg az arányokat (116. o., 39. és 40. ábra).

⁵ A kutatás adatai szerint a férfiak és nők döntő többsége ellenzi a legalizálást. A kutatásban részt vevő férfiak 31%-a, míg a nők mindössze 24%-a foglalt állást a legalizálás mellett. A mintában szereplő férfiak tehát úgy tűnik, megengedőbbek a kérdésben. (117. o., 41. ábra)

⁶ Ezek áttekintését lásd K. KELEMEN: The New Hungarian Constitution: European Criticalities. (a second draft). http://oru.academia.edu/KatalinKelemen/Papers/1249768/K_Kelemen_-_The_New_Hungarian_Constitution_European_Criticalities

lesztettek egy tanulmányt az alkotmány elfogadásának körülményeiről első fejezetként, illetve a közpénzügyekről szóló rész a kötet legvégére került, noha az alkotmány szövegében megelőzi a különleges jogrendhez kapcsolódó szabályokat. Az egyes fejezetek részletesen és kimerítően ismertetik az új alkotmány szabályait, illetve ezeket sokszor történelmi és európai kontextusba helyezve értékelik. Ez az egységes szemlélet a kötet egyik módszertanilag is előnyös vonása.

A szabályanyag tárgyi ismertetésén túl ez a munka egy másik nézőpontból is fontos. Amennyiben "kitekintünk" az egyes fejezetek szigorúan vett jogi mondanivalója mögül, akkor megfigyelhetjük, hogy maga a kötet milyen ún. "díszkurzív terekben" mozog, azaz milyen vitákhoz és dialógusokhoz kapcsolódik.

Az első ilyen viszonyítási pont, mellyel határozott kapcsolatba kerülnek az írások, a Velencei Bizottság, és ezen keresztül a nemzetközi szakmai közösség véleménye. A kötet számos tanulmánya hivatkozva, illetve idézi a Velencei Bizottság megállapításait, továbbá több ponton vitatja is azokat. Ez legjobban Trócsányi László írására jellemző, aki részletesen elemzi a Velencei Bizottság álláspontját, többek között kifejti, hogy nem ért egyet azzal, hogy nem zajlott elégséges vita az új alkotmányról. A dialógus második nagy tere az Alkotmánybíróság eddigi gyakorlata, mely szerepe alapvető a rendszerváltást követő magyar alkotmányos kultúra fejlődésében. Több tanulmány – például Balogh Zsolt és Hajas Barnabás alapjogokkal foglalkozó fejezete - is részletesen hivatkozik az alkotmánybírósági határozatokra, vagy merít ebből a gyakorlatból; a "láthatatlan alkotmányt" csiszolja tovább. Ez azt a véleményt erősíti, hogy a korábbi alkotmánybírósági gyakorlat még akkor is az egyik legfontosabb orientációs pont marad, ha a normaszöveg jelentősen megváltozik. A kötet utolsó nagy "reflexiós tere" pedig az "közös európai alkotmányos hagyomány". A tanulmányok egy jelentős része - többek között Kis Norbert és Csernyi Ákos, illetve Halász Zsolt írásai - kiemelt figyelmet fordít a vonatkozó európai példák bemutatására és a magyar intézmények azokkal történő összevetésére. Az egyes tanulmányok tehát, hozzájárulva a párbeszédhez alakítják a közös gondolkodást.

Az is elgondolkodtató, hogy egy elszórt hivatkozáson kívül - Hörcher Ferenc írásában - egyáltalán nem találunk semmilyen kapcsolódási pontot az új alkotmány hazai kritikáihoz.⁷ Ez nem biztos, hogy a legszerencsésebb megoldás, mivel a markáns politikai véleménykülönbségek ellenére sem lehet egyetlen mozdulattal félresöpörni ezeket a hangokat. Sőt, ezekből a vitából az egyes tanulmányok sokat meríthettek volna, azokat tovább gazdagíthatta volna az egyes, konkrét jogi érvek ütköztetése. Sajnálatos, hogy erre most nem került sor, de a jövőben talán elindulhat a párbeszéd ezen a vonalon is.

Utolsó megjegyzésként érdemes felhívni arra a figyelmet, hogy a kötet alcíme - *A First Commentary* - félrevezető lehet. Alkotmányjogi kontextusban ugyanis ez az alcím a német kommentár-irodalmat idézi fel, azonban az nyilvánvaló, hogy jelen esetben nem ilyen jellegű munkáról van szó. Talán jobb lett volna a *First Discussion* vagy *Overview* megnevezés, mivel e fordulatoknak nincs ilyen jelentésbeli holdudvaruk.

Összegezve, értékes vállalkozás áll a fenti kötet mögött, mely fő erénye, hogy angol nyelven hozzáférhetővé teszi az új alkotmány egyik olvasatát. Úgy teszi mindezt, hogy nem kinyilatkoztat, hanem az új alkotmányról szóló párbeszéd különféle dimenzióiban fogalmazza meg álláspontját, és így továbbgondolásra, a vita folytatására ösztönöz. A dialógus pedig nem csak a jogász szakma, hanem az egész ország érdeke.

Fekete Balázs

⁷ Kiindulópontként lásd: FLECK Z.-GADÓ G.-HALMAI G.-HEGYI SZ.-JUHÁSZ G.-KIS J.-KÖRTVÉLYESI ZS.-MAJTÉNYI B.-TÓTH G. A.: Vélemény Magyarország alaptörvényéről. *Fundamentum*, 2011/1. 61-77. <http://www.fundamentum.hu/magyarorszag-alaptorvenyei/cikk/velemenymagyarorszag-alaptorvenyerol>